

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИШНЯНСЬКИЙ КОЛЕДЖ
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

**ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ЯК
СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
ВИКЛАДАЧІВ КОЛЕДЖУ**

Збірник матеріалів педагогічних читань
26 лютого 2019 року

Укладач: Бешлей Катерина Стахівна, методист Вишнянського коледжу,
спеціаліст вищої категорії

У збірнику подано тези доповідей учасників педагогічних читань «Перспективний педагогічний досвід як складова педагогічної майстерності викладачів коледжу». Педпрацівники Вишнянського коледжу діляться ізюминками досвіду роботи на освітянській ниві.

Рекомендовано методичною радою

Вишнянського коледжу ЛНАУ

Протокол № _____ від « _____ » _____ 201__ р.

ЗМІСТ

1.	<i>Бешлей К.С. Екологічна освіта - невід'ємна складова професійної освіти.</i>	4
2.	<i>Бородко Р. Б. Формування країнознавчої компетенції студентів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням).</i>	8
3.	<i>Зарицька О.С. Професійне вигорання педагога.</i>	15
4.	<i>Марутяк Г.С. Самоосвіта як підвищення компетентності педагога.</i>	20
5.	<i>Морміль І.С. Реалізація принципу наочності при вивченні математики на 1 і 2 курсах у коледжі.</i>	24
6.	<i>Олексієвець М.М. Педагогічний досвід як джерело інноваційної діяльності педагогів в контексті неперервної освіти.</i>	28
7.	<i>Репетило Л.Я. Формування та розвиток творчих та креативних здібностей студентів.</i>	32
8.	<i>Романяк М.М. Групова навчальна діяльність на заняттях хімії.</i>	35
9.	<i>Устиновська Т.Є. Сутність характеристики передового педагогічного досвіду.</i>	38
10.	<i>Шандра С.В. Тести як вид контролю знань студентів.</i>	41

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА – НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Однією з найактуальніших проблем сучасності є взаємодія людини з природою. Сучасний етап розвитку взаємин в системі “людина-природа-суспільство” багатьма вченими визначається як етап загострення глобальних протиріч. [1]

Уникнути впливу людини на довкілля, зберегти природу у незміненому стані не реально, оскільки, щоб жити, людина повинна створювати необхідні умови для задоволення своїх потреб, тобто здійснювати виробничу та іншу діяльність. Проте у процесі здійснення будь-якої діяльності, пов'язаної з втручанням у навколишнє середовище, неминуче виникають зміни цього середовища.

За останні 10 років площа тропічних лісів скоротилися більше ніж на 100 млн. га. Запаси нафти скоротилися на 30 млрд. т. із них 20 млрд. т. її згоріло у двигунах легкових автомобілів. Тому наше завдання, як педагогів, полягає в тому, щоби організовувати освітню так, щоби у майбутньому діяльність нашого фахівця не тільки не виходила за межі адаптаційних можливостей людини, а забезпечувала зберігання біосфери в стані оптимальному для життя [2].

Отже, людство стоїть перед необхідністю розробки стратегії свого виживання на планеті. Вона передбачає переорієнтацію всіх сфер життя людей: соціальну, економічну, культуру, політику, міждержавні відносини на формування нової системи цінностей і моралі, освіту.

Сучасна екологія — це, за визначенням Ю. Одума, супернаука, що вивчає планетарний рух, який є настільки фізичним і хімічним, настільки ж біологічним, а також психологічним, соціологічним і економічним явищем.

Протягом довгого часу в екологічній оцінці буття, а отже, і в освітній традиції домінував антропоцентризм, чим й обумовлювалося у значній мірі погіршення стану навколишнього середовища. Одним з чинників, що впливає значною мірою на поглиблення критичного докiлля, є недостатність екологічної орієнтації освітнього процесу [3].

Отже, одним з пріоритетних напрямків у вирішенні проблеми збереження природничих ресурсів є освіта людей в області навколишнього середовища, екологічне виховання всього населення, особливо підростаючого покоління. Екологічна освіта і виховання справедливо вважаються одними з найпотужніших важелів повороту людства від руйнівного споживацького способу життєдіяльності до конструктивного, бережливо-відновлювального. Їх інтенсивний розвиток стає найактуальнішою проблемою всіх цивілізованих країн і розглядається як один із засобів подолання глобальної екологічної кризи, оптимізації взаємодії людини і природи за рахунок підвищення екологічної культури населення. Сьогодні у всіх розвинених країнах світу екологічна культура – мета екоосвіти – стає невід’ємною частиною функціональної грамотності населення [1].

Згідно “Концепції екологічної освіти України”, “екологічна освіта – це сукупність наступних компонентів: екологічні знання – екологічне мислення – екологічний світогляд – екологічна етика – екологічна культура”. Основні питання екології розкриваються в органічному поєднанні з вивченням природничих наук. Головною метою екологічної освіти є: оволодіння науковими знаннями про докiлля, складні взаємозв’язки в природі, що склалися протягом тривалого історичного розвитку; формування знань і вмінь дослідницького характеру, спрямованих на розвиток інтелекту, творчої і ділової активності; розуміння сучасних проблем навколишнього середовища й усвідомлення їх актуальності для себе, рідного краю і всього людства; засвоєння народних традицій у взаємовідносинах людини з природою; формування екологічної свідомості та культури особистості, усвідомлення себе частиною природи [1].

Тому програма підготовки майбутнього фахівця передбачає вивчення циклів гуманітарної і соціально-економічної, природничо-наукової, професійно-орієнтованої та професійно-науково-предметної підготовки та вивчення спеціальних дисциплін, що дозволяє сформулювати екологічний світогляд і забезпечити базовий рівень знань.

Майбутні фахівці мають не тільки знати особливості будови і функціонування живих організмів, закономірності їхнього поширення на Землі, але й усвідомлювати пристосувальний характер цих ознак відповідно до умов довкілля. У програмах мають знайти також відображення питання впливу антропогенних змін навколишнього середовища на життєдіяльність рослин і тварин, заходи, спрямовані на забезпечення оптимальних умов для їхнього існування в природі.

Робота з підготовки майбутнього фахівця спрямовується на те, щоб набуті екологічні і природоохоронні знання переростали у переконання і ставали невід'ємною частиною його світогляду та майбутньої професійної діяльності. Для досягнення цієї мети я на занятті перебудовую навчальний процес від передачі знань до розгляду проблеми і розробки можливих її шляхів вирішення.

Методичний аспект проблеми підготовки екологічно грамотного фахівця висвітлюється на засадах міждисциплінарних зв'язків, що дає змогу всебічно аналізувати будь-яке негативне явище у навколишньому середовищі, що виникло під впливом антропогенної діяльності, глибше осмислювати теорію взаємозв'язків суспільства і природи та будувати практичну діяльність на науковій основі гармонізації таких взаємозв'язків. Це забезпечить цілісне уявлення про навколишнє середовище, озброїть майбутніх фахівців ефективними методами безпечного впливу на нього.

Екологічна освіта і виховання орієнтуються на активну взаємодію людини з природою, побудовану на науковій основі, на оцінюванні людини як частини природи. Екологічні знання, доповнені ціннісними орієнтаціями, стають основою екологічної культури і екологічного мислення. Вони сприяють

усвідомленню цінностей, допомагають вирішенню комплексних екологічних проблем, що стоять перед людством, забезпечують комфортність оточуючого середовища проживання у майбутнього, зберігають та примножують унікальну різноманітність всієї біоти і зокрема рослинного та тваринного світу.

Аналіз сучасного стану екологічної освіти свідчить про недостатню реалізацію її структури і змісту не дивлячись на прийняття відповідних нормативних документів. Крім того, необхідно забезпечити екологічну підготовку фахівців, з метою формування активної громадської позиції у майбутніх фахівців щодо вирішення проблем захисту навколишнього середовища і сталого розвитку[2].

Отже, екологічна освіта вирішує три основні функції: 1. Формує адекватні екологічні уявлення, тобто уявлення про взаємозв'язки в системі "Людина - Природа - Суспільство" і в самій природі. Це дає змогу особистості знати, що і як відбувається у світі природи, між людиною і природою, між природою і суспільством і як варто діяти з погляду екологічної доцільності. 2. Формує ставлення до природи. 3. Формує систему умінь, навичок і стратегій взаємодій із природою. Крім зазначених раніше соціальних функцій, екологічна освіта виконує ще й такі функції: 1. Розвиває комунікативні можливості людини через з'ясування понять, які є необхідним компонентом сучасного комунікативного мінімуму кожної людини незалежно від її освітнього і соціального стану. 2. Виконує важливу інформативну функцію, оскільки екологія надає громадянам всебічну інформацію про природне середовище, природні ресурси, які становлять матеріальну основу існування людини, з'ясовує місце людини в природі, її зв'язки з нею і Всесвітом. Усе це забезпечує набуття навичок контакту і спілкування людини з живою і неживою природою, формування цілісного погляду на дійсність, взаємодію людини з людиною і людини з природою. Молода людина вчиться розуміти системний принцип організації життя та природи, і що дуже важливо, у її свідомості на психоемоційному рівні своєчасно створюється система ієрархії таких цінностей, які становлять необхідну передумову раціонального існування нації, держави й особистості в

ній. 3. Екологічна освіта і виховання формують особистість студента, молоді людини й громадянина, розвиваючи здебільшого їхню психоемоційну та інтелектуальну сфери, здатність логічно мислити, уміння передбачати наслідки своєї поведінки в природі та суспільстві, формувати ставлення до природи як світу свого буття, усвідомлювати свою долю як долю землі, а долю землі як свою особисту[3].

Використані джерела

1. Екологічна складова в сучасній освіті українців. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/26_OINXXI_2009/Ecologia/51333.doc.htm
2. Екологічна освіта як складова частина стратегії сталого розвитку. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.mama-86.org/archive/ecodemocracy/skyba_u.htm
3. Малимон С.С. Основи екології. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://agrokom.at.ua/Oxpimenko/eco/osnovi_ekologiji_pidruchnik_mlimon.pdf

*Бородко Р. Б.,
викладач української
мови
за професійним
спрямуванням,
спеціаліст вищої категорії*

ФОРМУВАННЯ КРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Статтю присвячено проблемі формування країнознавчої компетенції на заняттях із дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у технічних вищих навчальних закладах (ВНЗ). Висвітлено зміст поняття

«країнознавча компетенція», а також проаналізовано методи та засоби формування вище названої компетенції.

Ключові слова: *країнознавча компетенція, лінгвокраїнознавча компетенція, світогляд українського народу, культура.*

У сучасний період складних процесів, що відбуваються в культурі ХХІ століття, переломлення традиційних уявлень, перегляду ряду духовних цінностей, появи потоку псевдокультурних явищ особливої значущості набувають завдання формування морально-естетичних якостей молоді.

Звернення до національної морально-естетичної спадщини сьогодні особливо важливе тому, що кращі зразки української культури і нині можуть бути прекрасним вихователем почуттів гуманізму, духовності, моральності, патріотизму, естетичної культури.

Людина має оволодівати не тільки граматичною будовою мови, але й формуватися як національно свідома особистість, яка не тільки є носієм світогляду етносу, а й має інтернаціональні знання для здійснення міжкультурної комунікації. Це зумовило новий підхід у викладанні української мови – лінгвокраїнознавчий, тобто включення ознайомлювально-пізнавального потенціалу мови у процес її викладання, що передбачає виховання висококультурної мовної особистості, патріота - українолюба, який міг би здійснювати міжкультурну інтеграцію.

Отже, за допомогою лінгвокраїнознавчого, етнолінгвістичного матеріалу можна сформувати країнознавчу компетенцію майбутніх спеціалістів. Тому **метою нашої статті** є дослідити, як у процесі навчання студентів технічних вищих навчальних закладів можна використати поєднання лінгвістичного, комунікативного, етнокультурознавчого напрямів.

Проблема формування лінгвокраїнознавчої компетенції студента не нова в мовознавчій науці. Вона була об'єктом дослідження таких учених, як Н. Остапенко, А. Пономаренко, Т. Симоненко та інших.

Так А. Пономаренко у своїй статті наголошує на тому, що лінгвістичний матеріал має бути багатоаспектним, впливати на формування мовної, мовленнєвої та комунікативної компетентності студентів.

Л. Мельникова зосереджує увагу на невербальних компонентах у формуванні лінгвокраїнознавчої компетенції студентів. Сьогодення вимагає від майбутнього спеціаліста вміння бути обізнаним із розвитком науки і техніки не тільки в Україні, але й за її межами, проводити перемовини на міжнародному рівні, здійснювати міжетнічну інтеграцію.

У науці виникають суперечки стосовно тези про нерозривність мови й національної культури. Однак ми знаємо, що культурноносна функція мови полягає в тому, що в ній представлена нація чи народність як цілісність з етапами історичного розвитку, культурними традиціями, нормами, системою цінностей, рівнем духовного надбання. У людини як носія певної мови у процесі її засвоєння формується мовна картина світу, що відображає як національні особливості, так і загальнолюдські категорії, спільні для всього людства.

Уважаємо, що провідним методом навчання є лінгвокраїнознавчий. Тому під час вивчення студентами дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» ми використовуємо різний етнолінгвістичний матеріал, ілюструючи наявність елементів культури в мовних одиницях. Так, наприклад, під час вивчення теми про природу мови та її функції звертаємо увагу на те, що мова – це ментальний феномен, що виступає безумовним стрижнем комунікації. У мові закодовані знання людини, її уявлення про світ у цілому, її індивідуальний життєвий досвід, цілісна картина світу соціуму. У процесі комунікації той, хто говорить, спрямовує слухача до деякої закодованої інформації, що міститься в словах. Не викликає сумніву, що саме в національній мові відбиваються культурні, моральні та естетичні цінності народу. Найяскравіше вони представлені у фразеологічних одиницях, прислів'ях, приказках, анекдотах. Наприклад, у фразеологізмі «*Іван носить плахту, а Настя – булаву*» показані риси національного характеру українського

чоловіка, слабкого за натурою, та сильної вольової жінки. Під час аналізу цього прислів'я розповідаємо про особливості національного одягу – *плахту* – старовинний розпашний одяг на зразок спідниці, що був характерним для святкового вбрання сільських жінок; була обов'язковим елементом посагу молодої, символом жіночої зверхності у родинному житті [1], або у фразеологізмах «*круглий, як галушка; попівся дід галушками*» представлено символи української кухні.

Слід звернути увагу студентів на те, що у мові зафіксований світогляд українського народу. Наприклад, можна вдатися до порівняння міфологічних уявлень українців та росіян на основі зіставлення лексичного фону сем «*домовик*» та рос. «*домовой*». Український *домовик* – у дохристиянських віруваннях – родинний бог, бог господи, «*хатнє божество*». За уявленнями, мешкав, як правило, на горищі (на лежку) або під піччю чи в запічку. Головна мета домовика – допомагати господарям, особливо перед нещастям, охороняти дім. У російській культурі *домовик*, окрім охорони, виконував ще одну функцію – розчісував гриви коням. Можна порівняти уявлення українців та росіян про *русалок*. Українські русалки, за повір'ями, любили танцювати, співати, бігати по траві. У російській культурі русалок зображували як вродливих дівчат, оголених до поясу, з довгим волоссям і риб'ячим хвостом.

Розширюємо знання студентів і про національні особливості побуту й будівництва. Наприклад, лексеми «*хата*» та рос. «*изба*» мають різний лексичний фон. Українська *хата* завжди тинькується, білиться вапном чи білою глиною, покрита околотом з акуратно підстриженою стріхою, обов'язково має призьбу, задня стіна завжди білилася жовтою глиною. Біля української хати завжди ріс садок, хата потопала в зелені (садок вишневий коло хати). «*Изба*» ніколи не тинькується, не білиться; вона брусувата, з двосхилим дахом, покривається м'ятою соломою внатруську, має дерев'яні віконниці (рос. *ставни*).

Цікавим для студентів є порівняння лексем «*ослін*» та рос. «*скамейка*». У цих словах відмінності помічаємо у семах «*зовнішній вигляд*» та «*де*

використовується». *Ослін* – вид хатніх меблів, на чотирьох тонких ніжках, прилаштованих під гострим кутом до дошки для сидіння, а «*скамейка*» має дві ніжки, що кріпляться під прямим кутом до дошки.

Без володіння інформацією про цінності та базові уявлення, що утворюють концептуальну картину світу співрозмовника, неможливе розуміння тексту як комплексу вербальної та невербальної інформації, незважаючи на знання семантики мовних одиниць. Адже міжкультурна комунікація повинна враховувати такі аспекти: дозволи і заборони на здійснення певних комунікативних актів; стереотипні характеристики комунікативних актів; етикетні характеристики актів спілкування; пояснення психологічної реалізації комунікації; опис традиційних символів, порівнянь (наприклад, *калина* для японців асоціюється з кладовищем; *гарбуз* – із батьками). Треба також пам'ятати про комунікативні табу – мовні, тематичні (у Південній Африці засуджуються розмови про расові проблеми) та контактні заборони у спілкуванні. Тільки за умови, що ці вимоги будуть ураховані й дотримані, спілкування може вважатися ефективним (адекватно сприйнята інформація, перевага позитивних почуттів та схвалення, взаємне збагачення учасників комунікації).

Невербальні компоненти, стиль поведінки також треба розглядати як національні елементи. Інколи вважають, що невербальне мовлення є інтернаціональним і за його допомогою люди різних країн можуть домовитися між собою. Л. Мельникова зауважує, що це справедливо тільки до описових жестів (наприклад, *процес умивання*), але якщо між жестом і його значенням немає відповідності за зоровим образом, то міжнародна комунікація не відбувається. Вона ілюструє своє твердження прикладом: постукування вказівним пальцем по кінчику носа в італійців означає попередження про небезпеку, а в нідерландців це вказує на те, що людина не зовсім твереза. Також кожен народ має свої повсякденні норми поведінки. Наприклад, українці, росіяни, англійці, американці у якості привітального жесту користуються рукостисканням, лапландці труться носами, латиноамериканці обіймаються;

молодий американець вітає свого друга, ляскаючи його по спині. Однак китаєць навряд чи зрозуміє і висловить захоплення, якщо ви по-дружньому «вдарите» його по спині. Має значення і вибір теми спілкування, рівень відвертості. Нехай вас не шокує, якщо після виступу на науковій конференції у Німеччині слухачі раптом застукають кулаками по столу. На Заході свист означає найвище захоплення, на відміну від пострадянського простору, де ця сама дія вказує на незадоволення. У німецькому академічному середовищі саме так, а не оплесками, прийнято виражати своє замилювання. Німці не плещуть у долоні, як це роблять росіяни та українці, а стукають ногами, свистять і кричать.

Потрібно зважати й на те, що в різних типах культури превалюють різні типи асоціативних зв'язків. Так, у вербальному поводженні бурятів різні порівняння, на зразок *«голова кучерявенька, як у барана»*, *«розумна, як у собаки»*, *«кругла, як земля»*, будуються на використанні реалій природного характеру і можуть бути незрозумілими для представників інших культур. Можна порівняти асоціативний зв'язок лексеми *«бабуся»*. В українській культурі бабусяю ми уявляємо старенькою жіночкою, котра має життєвий багаж знань, няньчить онуків, носить хустинку, інколи ходить із палицею. В уявленнях американців – бабуся, отримавши заслужену пенсію, подорожує, поповнює знання, веде активний спосіб життя, вдягає зручний для цього одяг.

Отже, перш ніж розглядати на заняттях способи формування мовної особистості майбутнього фахівця, слід зупинитися на питанні мовної компетенції. А далі, зважаючи на те, що ми маємо виховати людину, котра володіла б країнознавчою інформацією, варто пояснити термін *«країнознавча компетенція»*. За Н. Остапенко *«країнознавча компетенція – це здатність особистості усвідомлювати знання про народ-носія мови, національний характер, суспільно-державний устрій, особливості побуту, традицій, звичаїв, здатність сприймати мову в її культурноносній функції, з національно-культурними особливостями, а також знання мовних одиниць з національно-культурним компонентом семантики»* [4, с. 61]. Цю країнознавчу компетенцію потрібно виховувати за допомогою лінгвокраїнознавчого, етнолінгвістичного

підходів. Вищі технічні навчальні заклади освіти мають на меті підготувати фахівця, який не тільки володів би набором спеціальних знань, але й мав високу культуру спілкування. Цьому сприяє дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Таким чином, можна зробити висновок, що матеріали дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» при творчому підході не тільки урізноманітнюють навчання, але й є інструментом для виховання країнознавчої компетенції студентів, які були б готовими не тільки здійснювати міжкультурну комунікацію, враховуючи національну специфіку співрозмовника, а й берегли національну ідентичність, традиції, досвід попередніх поколінь.

Використані джерела:

1. Жайворонок В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / В. Жайворонок. – К. : «Довіра», 2006. – 667 с.
2. Красовська О. Філософська теорія походження мови та формування ментальності мовних спільнот / О. Красовська, К. Грабарєва // Мовне обличчя міста : Київ –2012 : Матеріали науково-практичної конференції; Черкаси, 1 травня 2012 р. / Редкол. : Симоненко Т. В. (відп. ред.) та ін. – Київ : Чабаненко Ю., 2012. – С. 113–118.
3. Мельникова Л. Невербальні засоби формування лінгвокраїнознавчої компетенції іноземних студентів / Л. Мельникова // Мовне обличчя міста : Черкаси–2012 : Матеріали науково-практичної конференції; 2016 р. / Редкол. : Симоненко Т. В. (відп. ред.) та ін. – Черкаси : Чабаненко Ю., 2012. – С. 278–284.
4. Пономаренко А. Ю. Формування мовної особистості в школі : ретроспективи і перспективи / А. Ю. Пономаренко // Українознавство. – 2016. – №4. – С. 244–248.

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГА

*Якщо ми не знаходимо спокою у собі,
безнадійно його шукати будь-де.*

Ларошфуко

Сьогодні добре знайомим явищем у навчальних закладах є синдром емоційного та професійного вигорання. Створюючи для студентів умови емоційного комфорту, турбуючись про їх здоров'я, розвиток та безпеку, педагоги буквально «згорають» на роботі, частіше за все забуваючи про свої емоції, які «тліють» і з часом перетворюються у «полум'я», а тому ми будемо говорити про професійне вигорання педагогів.

Актуальність теми полягає в тому, що на даний час такий синдром, як емоційне вигорання досить поширене явище серед педагогів. Для того, щоб особистість педагога залишалася цілісною, гармонійною, щоб він міг навчати творчо та успішно, необхідним і дуже важливим є дослідження даного синдрому та напрацювання ефективних методів його подолання. Необхідно допомогти педагогам розібратися у своїх власних життєвих поглядах, підвищувати розуміння необхідності самопізнання, виховання в собі професійної впевненості та формувати у них навички психогігієни у повсякденному житті.

Педагог – центральна фігура навчально-виховного процесу. І розвиток взаєностосунків педагога зі студентами та колегами значною мірою залежить від його емоційного стану. Тому проблема психологічного благополуччя викладача є однією з найбільш актуальних проблем сучасної системи освіти. Професійна діяльність педагога в усі часи була однією з найбільш емоційно напружених. Це пов'язано з великою кількістю непередбачуваних та

неконтрольованих комунікативних ситуацій з нерегламентованим режимом роботи, з високою мірою особистісної відповідальності викладача [5].

Педагоги постійно знаходяться в емоційно насиченій атмосфері під час інтенсивного й тісного спілкування зі студентами, батьками, колегами, що призводить до емоційного вигорання. Дійсно, щоденна робота педагога є досить великим навантаженням на психіку, тому що увесь час перед ним стоять нові й складні завдання, без часу на обміркування або розрахунку найбільш вдалого рішення.

Сучасний викладач має вирішувати завдання, що вимагають серйозних педагогічних зусиль. Це освоєння нового змісту навчальних предметів, нових форм і методів викладання, пошуки ефективних шляхів виховання, необхідність враховувати дуже швидкі зміни, що відбуваються в суспільстві. Все це під силу лише психологічно здоровому, професійно компетентному викладачу, який готовий творчо працювати. Адже від здоров'я викладача багато в чому залежить і психологічне здоров'я його студентів.

Термін «професійне вигорання» з'явився у психологічній літературі відносно недавно. Його ввів американський психіатр Дж.Фрейденбергер у 1974 році для характеристики психічного стану здорових людей, які інтенсивно спілкуються з клієнтами, пацієнтами, постійно перебувають в емоційно навантаженій атмосфері при наданні професійної допомоги. Це люди, які працюють у системі «людина-людина»: лікарі, юристи, соціальні працівники, психіатри, психологи, педагоги [2].

Процес вигорання виникає в результаті внутрішнього накопичення негативних емоцій без відповідної «розрядки» і розвивається поступово. Спочатку у «вигораючого» починає зростати напруга у спілкуванні. Далі емоційна перетворена переходить у фізичну, людина не відчуває в собі сил для виконання навіть справ, для яких не потрібно докладати багато зусиль. Така перетворена може провокувати стан пригніченості, апатію, спалахи роздратування, відчуття постійної напруги, дискомфорту [1].

Симптоми професійного вигорання педагога:

- напруженість і конфлікти у професійному оточенні;
- негативне ставлення до себе, вихованців, співробітників;
- одноманітність діяльності й невміння творчо підійти до виконуваної роботи; автоматичне виконання своєї роботи;
- вкладання в роботу значних особистісних ресурсів за недостатнього визнання і відсутності позитивного оцінювання;
- невмотивованість студентів, результати роботи з якими «непомітні»;
- високий рівень відповідальності за дітей;
- «непомітність» результатів роботи;
- агресивність, дратівливість, напруженість, неспокій, тривожність;
- невирішені особисті проблеми.

Яким же чином ми можемо допомогти собі уникнути вигорання? Найбільш доступним є використання способів саморегуляції та самовідновлення. Це так звана техніка безпеки для спеціалістів, що внаслідок своєї роботи мають численні та інтенсивні контакти з людьми. Існує два способи відновлення: природна регуляція і саморегуляція.

Природні способи регуляції організму. Багато з них використовуються інтуїтивно. Це тривалий сон, смачна їжа, відпочинок на природі, серед тварин, лазня, масаж, спорт, танці, музика та багато іншого. Але, на жаль, подібні способи не завжди можна використати на роботі чи безпосередньо в той момент, коли виникла напружена ситуація або накопичилася втома.

Саморегуляція. Це керування своїм психоемоційним станом, що досягається шляхом впливу людини на себе за допомогою слів, образів, управління м'язовою системою і диханням [3].

Фактори, що сприяють створенню позитивного психологічного клімату в студентському та педагогічному колективах:

- педагогічна емпатія – осмислення, відтворення та розуміння психічних станів студентів викладачем;

- педагогічне спілкування – встановлення контакту зі студентами, професійний вплив педагога на студентів, спрямований на оптимізацію навчально-виховної діяльності та особистісних стосунків між ними;
- педагогічний такт – найважливіший компонент професійної майстерності викладача, що ґрунтується на почутті міри впливу на студентів і встановленні з ними ділових та емоційних стосунків;
- педагогічна творчість – оригінальне й ефективне вирішення викладачем навчально-виховних завдань, збагачення теорії та практики виховання і навчання [1].

Способи профілактики несприятливих психоемоційних станів:

- будьте оптимістом;
- ігноруйте похмурі сторони життя, позитивно оцінюйте події та ситуації;
- живіть під девізом: «Загалом усе добре, все, що відбувається тільки на краще»;
- сприймайте незадовільні обставини життя як тимчасові та намагайтеся змінювати їх на кращі;
- «не прокручуйте» постійно в голові негативні ситуації, краще усвідомте причини помилок та зробіть відповідні висновки;
- візьміть за правило: довше і частіше спілкуватися з приємними людьми та навпаки обмежте спілкування до мінімуму з неприємними;
- необхідно бути гнучким в оцінках дій інших людей. Пам'ятайте, що всі люди мають право на помилки, кожна людина має право на прояв індивідуальності. Спостерігаючи за іншою людиною, звертати увагу те, чим ви з нею схожі і коли хтось зробить те, що вам не подобається, пригадайте, що ви іноді робите подібні речі [4].

Висновок:

Закінчити свою доповідь хочу відомо притчею про двох мандрівників, яких мучила спрага і, нарешті, діставшись до поселення, вони отримали по півсклянки води. Один з подорожніх сприйняв склянку напівповною, з вдячністю прийняв ці півсклянки води і був задоволений. Інший же сприйняв склянку

напівпорожньою і лишився невдоволеним, що йому не налили повну склянку. Дивились двоє в одне вікно: один угледів саме багно. А інший – листя, дощем умите, блакитне небо і перші квіти, Побачив другий – весна давно!... Дивились двоє в одне вікно .

Дійсно, хоча не існує універсального рецепту відвигорання, усе ж цю проблему можна вирішити, якщо нею цілеспрямовано займатись. Необхідно розділяти робочу частину життя та сімейну й не змішувати їх, робіть корисні фізичні вправи та бувайте частіше на свіжому повітрі, щоб відволіктись від роботи. Також досить корисно брати короткочасні перерви, коли відчуваєте, що ситуація занадто напружена.

Тому, шановні колеги, не дамо ми можливість завітати до нас синдрому професійного вигорання, все залежить більшою мірою саме від нас.

Використані джерела:

1. Качур О. Профілактика професійного вигорання у закладах освіти // Психолог, №40 (424), жовтень, 2010р. – с.3-7.
2. Походенко С. В. Синдром професійного вигорання у педагогічних працівників / С. В. Походенко // Педагогіка і психологія. – 2009р. – № 4. – С.75–87.
3. Профілактика синдрому емоційного вигорання педагогів / уклад. А.Г.Дербеньова, А.В. Кунцевська. / А.Г. Дербеньова – Х.: Вид.група “Основа”, 2009р. – 223 с.
4. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар’єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / [Максименко С.Д., Карамушка Л.М., Зайчикова Т.В. та ін.]. – К.: Міленіум, 2004р. – 264 с.
5. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cnttum.ks.ua/ddadd1.htm>

*Марутяк Г.С.,
викладач
обліково-економічних дисциплін,
спеціаліст.*

САМООСВІТА ЯК ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Модель сучасного викладача передбачає готовність до застосування нових освітянських ідей, здатність постійно навчатися, бути у постійному творчому пошуку.

Одним з найбільш ефективних засобів підвищення професійної компетентності викладача вбачаємо у самоосвітній діяльності. "Про сесійна самоосвіта педагога – свідома діяльність з удосконалення своєї особистості як фахівця: адаптування своїх індивідуальних неповторних якостей до вимог педагогічної діяльності, постійне підвищення професійної компетентності та неперервне вдосконалення якостей своєї особистості". А оскільки навчити самого себе значно складніше, ніж когось, вона передбачає методичний супровід. Він має бути багаторівневий і обов'язково – поступовий.

На підготовчому етапі волику роль відіграє готовність до постійного зросту, до творчості. І хоча, на жаль, викладач змушений віддавати значну частину часу родині веденню домашнього господарства, та іншому позитивна оцінка діяльності обов'язково призведе до усвідомлення необхідності постійної самоосвіти.

Сучасна педагогіка дає широкий спектр форм і методів діагностики рівня педагогічної майстерності (анкети, тести, програми), які допоможуть визначити рівень методичної підготовки викладача, педагогічної майстерності.

Але результативність самоосвітньої діяльності матиме тоді, коли правильно спланована (можна щодня гортати сторінки науково-методичної преси чи спеціальних сайтів Інтернету і залишатися на низькому рівні). Саме тому виключного значення надаємо програм самоосвітньої діяльності викладача. Правильно розроблені програми, плани дадуть змогу педагогові відчувати свої

можливості, а, значить, зробити ще один крок далі я пропоную орієнтовні плани самоосвітньої діяльності викладача.

Устремління до творчого зростання викладача знову ж таки сприяє постійна самоосвітня діяльність у поєднанні з стимулюючими факторами. Психологи доводять, що кожна особистість потребує досягнень, більш того, устремління до успіху – процес керований, а до самовдосконалення – природний, даний нам від народження. Стимулювання діяльності творчого викладача є однією з функцій адміністрації навчального закладу. Причому можна виділити зовнішні стимули, які сприяють розвитку творчої активності, які є ведучими. Для викладача я вважаю особливо великого значення набувають такі стимули як: повага жителів міста і членів колективу, співпраця з учнями і колегами, доброзичливі стосунки з адміністрацією, підвищення кваліфікації, творча атмосфера у колективі, використання досвіду інформаційної діяльності тощо.

Не останню роль серед умов, що впливають на розвиток творчої особистості відіграють морально-психологічні умови – відсутність конфліктів, атмосфера взаємоповаги один до одного, пошани й гордості за свою професію, керівник який зуміє розгледіти творчі здібності викладача, підтримати його і направити діяльність у потрібному напрямку. Навчання викладача не може мати зупинок, перерв, не може закінчуватися. К.Ушинський зазначав "Викладач живе до тих пір, доки вчиться, як тільки він перестає вчитися в ньому вмирає викладач".

Структура процесу самовдосконалення з 4-ох етапів: самоусвідомлення та прийняття рішення здійснювати процес самовдосконалення; планування та вироблення програми самовдосконалення; безпосередня практична діяльність з реалізації поставлених завдань, пов'язаних із роботою над самим собою; самоконтроль та самокорекція цієї діяльності.

Професійне самовдосконалення викладача здійснюється через самоосвіту активну участь у різноманітних методичних заходах, що проводяться в навчальному закладі чи в районі, місті, та самовиховання.

Самоосвіта педагога – це провідна форма вдосконалення професійної компетентності, що полягає в засвоєнні, оновленні, поширенні й поглибленні знань, узагальненні досвіду шляхом цілеспрямованої, системної самоосвітньої роботи, спрямованої на саморозвиток та самовдосконалення особистості, задоволення власних інтересів і об'єктивних потреб освітнього закладу.

Самоосвіта викладача не повинна зводитися до відновлення знань, якими він оволодів у вузі, мова йде про ознайомлення з новітніми педагогічними та психологічними дослідженнями, пошук нових напрямків у методиці та організації навчально-виховного процесу, розгляд на високому науковому рівні педагогічних проблем, що викликають утруднення в практичній роботі.

Методика та техніка самоосвіти безпосередньо пов'язані з рівнем сформованості в викладача системи основних педагогічних умінь: вивчити необхідну літературу та передовий педагогічний досвід; виокремлювати з літератури, що вивчається, та передового педагогічного досвіду основні актуальні положення, факти, явища, що піднімають теоретичний та методичний рівень педагога; відбирати з прочитаного та побаченого педагогом думки та методичні знахідки для апробації власній педагогічній діяльності; систематизувати та розробити науково-методичні узагальнення; впроваджувати досягнення психолого-педагогічної науки та практики у власний досвід роботи із студентами.

Метою роботи над темами самоосвіти є систематичне підвищення викладача свого професійного рівня. Основні завдання: вдосконалення теоретичних знань, професійної компетентності викладача, оволодіння новими формами, методами, прийомами навчання і виховання студентів; вивчення та впровадження в практику перспективного педагогічного досвіду, новітніх досягнень педагогічної, психологічної наук, нових педагогічних технологій; розвиток у інноваційних процесів.

Результат самоосвіти може подаватися у формі: доповіді, виступи на семінарі, педагогічні раді, методичному об'єднанні; реферату; програми; методичного посібника; статті до фахового видання; дидактичного матеріалу;

науково-методичної розробки; проекту; методичного чи діагностичного кейсу тощо.

Отже, самоосвіта викладача здійснюється при наявності таких ознак: самоосвіта як процес пізнання передбачає не просте закріплення професійних знань і засвоєння уже відомої наукової інформації, а має на меті одержання нових наукових методичних знань, практичних навичок; самоосвіта повинна бути безупинною, поповнення нових знань може здійснюватися на основі попередньої підготовки педагогів; самоосвіта повинна сприяти оволодінню викладачам застосування професійних знань у його практичній діяльності.

Самоосвіта викладача буде продуктивною за наступних умов: в процесі самоосвіти реалізується потреба особистості у власному розвитку; викладач уміє визначити свої сильні та слабкі сторони, володіє способами самопізнання та самоаналізу, є відкритим до змін; володіє розвинутою здатністю до рефлексії (діяльності особистості, що спрямована на усвідомлення власних дій, почуттів, аналіз цієї діяльності та формулювання висновків); програма професійного саморозвитку, самоосвіти містить у собі можливості дослідницької, пошукової, творчої діяльності.

Використані джерела :

1. Вища освіта України і Болонський процес: навчальна програма / укл. М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш та ін. – Київ – Тернопіль, 2004.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004.
3. Освітні технології : навч.-метод. посібник / за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2002. – 255 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАОЧНОСТІ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИКИ НА 1 І 2 КУРСАХ У КОЛЕДЖІ

На порозі ХХІ століття постає серйозна проблема, пов'язана з переоцінкою цінностей в галузі освіти. Наріжним каменем ставиться особистість студента і свобода його вибору. На зміну консервативним методам приходять технології, що дозволяють максимально активізувати діяльність студентів. Предметний зміст курсу математики стало піддаватися великим змінам, однією з причин якого є реалізація принципів наочності за допомогою сучасних комп'ютерних технологій та інших засобів. Це безпосередньо пов'язано з технічним прогресом - комп'ютер вже не є рідкістю, а стає невід'ємною частиною життя, проникає в усі сфери людської діяльності. У зв'язку з цим комп'ютер є одним із засобів застосування найважливішого із принципів навчання - наочності.

Треба відзначити, що поряд з комп'ютерними засобами навчання, інші засоби наочності аж ніяк не відходять на другий план. Перед викладачами стоїть непросте завдання: не обмежитися яким-небудь одним засобом наочності, а в міру можливостей використовувати їх розумне поєднання, підсумком якого буде бажаний результат. Дуже важливим є той факт, що, незважаючи на різноманіття і доступність наочних посібників і засобів тільки кожен конкретний викладач, ґрунтуючись на особистому досвіді донесення матеріалу до студентів, враховуючи свої можливості і технічне оснащення школи, повинен вибирати ті, які дозволять йому швидко і якісно досягти поставленої мети.

Саме математика є одним з тих предметів, в яких реалізація принципу наочності стає наріжним каменем. За допомогою спеціальних засобів вона дозволяє формувати і розвивати образне, абстрактне, візуальне, просторове

мислення студентів, що полегшує їм завдання сприйняття, розуміння, осмислення і засвоєння часом не простого навчального матеріалу.

Наочність, на думку К.Ушинського, збагачує коло уявлень студента про реальний світ, робить навчання більш доступним, конкретним та цікавим, розвиває спостережливість та мислення

Проблемі наочності, принципу наочності в навчанні приділялася велика увага - К.Ушинського[2, с.42].

У наш час доступність комп'ютерних технологій в побуті поступово стає нормою - комп'ютер є майже в кожному будинку. Поряд з деякими негативними моментами, вона несе в собі і позитивні аспекти, які допомагають загальному розвитку студентів. За допомогою комп'ютера вони, як правило, з найбільшим інтересом освоюють і пізнають щось нове. Вивчення математики в зв'язку з цим аж ніяк не виняток. Останнім часом було розроблено величезну кількість комп'ютерних навчальних програм, нових наочних посібників, метою яких є досягнення більш ефективних результатів, що впливають з такого сучасного способу вивчення матеріалу, здатного максимально зацікавити школярів, підготуватися до ЗНО(ДПА)[1].

Принцип наочності і комп'ютерні технології тісно взаємопов'язані і їх грамотне поєднання може привести до гарних результатів при використанні таких програм в навчанні. Незважаючи на те що розроблено вже, досить багато комп'ютерних програм для використання в навчальних закладах під час навчання математики, далеко не всі з них задовольняють принципу наочності.

Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю розгляду науково-обґрунтованої теорії і розробки методики використання комп'ютерних технологій у викладанні математики, написанні комп'ютерних програм, що реалізують принцип наочності, що призводять до поліпшення якості знань студентів та підвищення їх інтересу до досліджуваного предмету. Актуальність дослідження визначається також наступними факторами: новими вимогами до математичної підготовки студентів на сучасному етапі розвитку суспільства; новими підходами до побудови курсу математики; зростанням ролі

інформаційних технологій в математичних дослідженнях і їх впливом на освіту; необхідністю створення нових педагогічних технологій і методик навчання математики з урахуванням нових вимог до математичної освіти [3, 4].

Об'єктом дослідження є процес навчання математики, які вивчають курс математики середньої школи.

Предметом дослідження служать зміст, методи і форми вивчення деяких тем курсу математики з використанням наочних посібників та комп'ютерних програм.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що використання комп'ютерних технологій, наочних посібників при вивченні математики в навчальному закладі призведе до поліпшення якості знань студентів, підвищення їх інтересу до предмету, якщо буде розроблена комп'ютерно-орієнтована методика вивчення математики, яка буде поєднувати комп'ютерні технології з іншими дидактичними засобами навчання.

Метою дослідження є розробка методики вивчення математики на 1 і 2 курсах, що реалізує принцип наочності, на прикладі окремих тем шкільного курсу математики.

Реалізація поставленої мети зажадала рішення ряду конкретних завдань, а саме:

1. Виявити сутність, значення і роль наочності, визначити вимоги до її використання в навчанні математики.
2. Визначити необхідні для повноцінного засвоєння знань наочно-образні компоненти при вивченні різних тем математики.
3. Описати роль наочних посібників та комп'ютерних технологій як нового дидактичного засобу формування і розвитку образного та просторового мислення.
4. Запропонувати теоретичні основи та дидактичні функції комп'ютерних навчальних програм і наочних посібників.

5. Проаналізувати психолого-педагогічні вимоги до розробки, вибору та застосування наочних посібників та комп'ютерних програм при навчанні математики.

6. Виявити основні проблеми, пов'язані з комп'ютеризацією навчання і описати їх особливості.

7. Обґрунтувати і розробити методичку використання комп'ютерних програм при вивченні математики.

Рішення поставлених завдань вимагало залучення таких методів дослідження:

1. Аналіз методичної, дидактичної, психологічної, педагогічної та спеціальної літератури з проблеми дослідження.

2. Вивчення та узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду викладання математики з використанням наочних посібників та комп'ютерних технологій.

3. Вивчення спеціальних комп'ютерних програм.

4. Аналіз можливостей сучасних інформаційних технологій.

5. Проведення педагогічного експерименту.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягають у тому, що в ній виявлено особливості та можливості використання наочних посібників і сучасних комп'ютерних технологій для реалізації принципу наочності при вивченні деяких тем шкільного курсу математики, для студентів 1-2 курсів.

Практична значимість дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані при розробці програмних засобів навчального призначення для створення навчальних і контролюючих програм з математики.

Перспективою подальших досліджень є реалізація принципу наочності засобами інформаційних технологій у навчально-виховному процесі коледжу.

Використані джерела:

1. Шамо́ня В.Г., Шипиленко А.П. Використання ІТ в освіті: аналіз напрацювань наукової лабораторії при кафедрі інформатики СумДПУ ім.

- А.С. Макаренка // Фізико-математична освіта. Науковий журнал. – 2015. – Випуск 3 (6). – С. 119-130.
2. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: в 6 т. / К.Д. Ушинский; сост. С.Ф. Егоров. -М.: Педагогика, 1989.– Т. 3 – 512 с.
3. Дегтярьова Н.В. Рівні інформатичних компетентностей учнів старших класів загальноосвітніх закладів / Н.В. Дегтярьова // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук. праць. – Випуск 36. – Вінниця: ТОВ "Нілан ЛТД", 2012. – С. 72-78.
4. Петренко С.І. До питання про роль ІКТ-компетентності в педагогічній практиці сучасного вчителя / С.І. Петренко // Збірник ВАК з педагогічних наук «Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка» – Луганськ: ЛугНУ ім. Т. Шевченка, 2013.

*Олексієвець М.М.,
викладач юридичних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії*

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ЯК ДЖЕРЕЛО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ В КОНТЕКСТІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Інноваційна педагогічна діяльність як особливий вид творчої діяльності спрямована на оновлення системи освіти. Вона є результатом активності людини не стільки у пристосуванні до зовнішнього середовища, скільки у зміні його відповідно до особистих і суспільних потреб та інтересів.

Інноваційна діяльність, будучи складним і багатоплановим феноменом, своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, спрямований на розвиток, перетворення об'єкта, на переведення його в якісно новий стан; системну діяльність щодо створення, освоєння та застосування нових засобів; особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції і дії, спрямовані на

одержання нових знань, технологій, систем. Усі ці вияви характеризують інноваційну діяльність у педагогічній сфері. [1]

Інноваційна педагогічна діяльність — заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики. Продуктами інноваційної педагогічної діяльності є нововведення, що позитивно змінюють систему освіти, визначають її розвиток і характеризуються як нові чи вдосконалені. Результатом інноваційних процесів — є використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. Педагог може виступати автором, дослідником, користувачем і пропагандистом нових педагогічних технологій, теорій, концепцій. Для педагогів, які працюють в інноваційному режимі, важливе значення має вивчення педагогічного досвіду як джерела інноваційної діяльності. Особливий інтерес вони виявляють до таких його різновидів, як передовий і новаторський педагогічний досвід.

Передовий педагогічний досвід — навчально-виховна, організаційно - педагогічна діяльність, у процесі якої стабільні позитивні результати у розв'язанні актуальних педагогічних проблем забезпечуються використанням оригінальних форм, методів, прийомів, засобів навчання та виховання, нових освітніх систем або інтеграції традиційних форм, методів, прийомів і засобів. Головними критеріями передового педагогічного досвіду є [4]:

- актуальність — відповідність досвіду найважливішим на певному етапі проблемам навчання і виховання;
- новизна — наявність у теорії та практиці раніше не відомих знань, форм і методів діяльності. Вона властива не тільки науковим відкриттям, а й раціоналізації окремих аспектів педагогічної діяльності;

- результативність — підвищення рівня розвитку студентів у процесі застосування конкретного досвіду, оптимальне використання педагогом і студентами сил і часу для досягнення результату;
- стабільність — використання досвіду в діяльності інших педагогів протягом тривалого часу;
- раціональність — досягнення високих результатів за розумної інтенсифікації зусиль, засобів і використання часу;
- перспективність — можливість творчого наслідування досвіду іншими педагогами.

Послугуючись цими критеріями як своєрідними еталонами, можна оцінити рівень досягнення результатів у розвитку набутих на основі й у процесі безпосередньої педагогічної діяльності знань і навичок. Застосовувати їх слід сукупно, а не вибірково. Недооціненим ознак передового педагогічного досвіду може спричинити суб'єктивізм, помилкові, невиправдані оцінки, а перебільшення їх — формалізм. Різновидами передового педагогічного досвіду є новаторський досвід. Новаторському педагогічному досвіду властиві оригінальність, новизна, емпіричний характер практичної діяльності. Передовий педагогічний досвід, маючи багато спільного з новаторським досвідом, суттєво відрізняється від нього [5].

Новаторський педагогічний досвід — породжена радикально новою педагогічною ідеєю навчально-виховна, організаційно-педагогічна діяльність.

Впровадження в педагогічну практику створеного досвіду. Відбувається воно у процесі реалізації системи науково-методичних і організаційних заходів, які забезпечують використання досвіду в масовій педагогічній практиці. [2] Головними особливостями інноваційної педагогічної діяльності є особистісний підхід (спрямованість на особистість, гуманістична природа), творчий, дослідно- експериментальний характер, стійка вмотивованість на пошук нового в організації навчально-виховного процесу [3].

Цілеспрямоване використання різноманітних форм залучення педагога до інноваційної діяльності проявляється у наступних заходах: організація

постійно діючих наукових семінарів з найактуальніших проблем, над якими працюють педагоги навчального закладу; педагогічні ради, «круглі столи», дискусії; ділові, евристичні ігри з генерування нових педагогічних ідей; творча діяльність педагогів у методичних об'єднаннях; участь у науково-практичних конференціях; узагальнення власного досвіду і досвіду своїх колег; заняття на курсах підвищення кваліфікації; самостійна дослідницька, творча робота над темою, проблемою; участь у колективній експериментально-дослідницькій роботі у межах спільної проблеми, над якою працюють педагоги навчального закладу. Таким чином, інноваційна педагогічна діяльність є одним із видів продуктивної діяльності. Серед її обов'язкових компонентів особливу роль відіграє педагогічний досвід.

Надбання світової і вітчизняної педагогіки, сучасні науково-педагогічні дослідження та практичний досвід багатьох поколінь педагогів переконують у необхідності творчого елемента в педагогічній діяльності. Інноваційні процеси, інноваційна педагогічна діяльність без нього просто неможливі. Специфіка педагогічної творчості полягає в тому, що її об'єктом і результатом є творення особистості, а не образу, як у мистецтві, чи механізму, конструкції — як у техніці. Педагогічний процес розглядають як спільну творчість (співтворчість) педагога й вихованця в ситуації педагогічної взаємодії, у процесі якої відбувається педагогічне перетворення людини.

Використані джерела:

1. Болсун С., Чипиленко Н. Інноваційний підхід до формування професійного іміджу педагога у системі післядипломної освіти // Післядипломна освіта в Україні.- 2011.- №6.- С. 27-31.
2. Ворожейкіна О.М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. – Харків: Основа.- 2011.- 287 с
3. Мартинець Л. Імідж сучасного вчителя. – К.: Шкільний світ, 2011.- 96 с.
4. Назаренко Г. Передовий педагогічний досвід у контексті інноватики // Післядипломна освіта в Україні. – грудень 2010.- С. 32-34.

*Репетило Л.Я.,
викладач юридичних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист*

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ТА КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Одним із головних протиріч сучасної освітньої практики є те, що студент, обравши собі спеціальність, недостатньо активний у навчанні й не завжди здатний працювати самостійно, тим більше творчо підходити до організації власної навчально-пізнавальної діяльності.

У період розбудови національної освіти одним із найважливіших завдань, що постають перед нею, є формування творчої активності, креативності студентів. Адже час вимагає висококваліфікованих спеціалістів, які творчо ставляться до своєї справи, здатні особистою працею сприяти успішному розвитку науки, техніки, виробництва. Суспільству потрібні креативні фахівці з високим творчим потенціалом, здатні проникати в суть ідеї і втілювати її в життя. З досвіду роботи можна стверджувати, що в складних умовах, що постійно змінюються, найкраще

У сучасних умовах людина повинна сприймати величезний обсяг інформації, осмислювати її і на основі здобутих знань самостійно розв'язувати нові, складніші завдання. І якщо сьогоднішній студент — завтрашній випускник — буде мати глибокі та міцні знання, вміти їх застосовувати в різних практичних ситуаціях з метою розв'язання проблем, оволодіє культурою мислення, то він зможе стати конкурентоспроможним на ринку праці, максимально реалізує свої потенційні можливості.

Щоб людина могла самостійно пізнавати навколишній світ, їй цьому треба вчити.

Як свідчить досвід, найбільш ефективним і виправданим в цьому плані є застосування інтерактивних методів навчання, де учитель перестає бути головним джерелом інформації, але зростає його роль в організації самостійної пізнавальної діяльності студентів.

Усім відомо, що найкраще людина робить ту справу, яка їй подобається. Кожен навчальний предмет має свої специфічні особливості, які дають змогу певним чином сприяти формуванню інтересу у студентів, їх самостійності та творчої активності.

Заняття є і залишається основним елементом навчального процесу, але в світлі сучасних вимог суттєво змінюється його функція, форма організації. Творчість у навчанні можна запровадити лише через творчість викладача. З метою формування особистості, здатної до творчого пошуку, самодостатньої в усіх аспектах життєдіяльності на уроках біології та екології я використовую різні форми проведення навчальних занять, що базуються на принципі активної участі самих студентів, зокрема нетрадиційні та інтерактивні методи, урізноманітнюючи навчальний процес, сприяючи співпраці вчителя та студентів.

Студенти дуже люблять грати на уроках. Звичайно, не завжди є можливість провести заняття-гру, тому частіше я використовую ігрові моменти, наприклад на занятті з дисципліни «Цивільний процес» використовую ділову гру «Судовий розгляд справи», з дисципліни «Нотаріат» - «Порядок оформлення спадщини» та ін..

Диспут на заняттях з дисциплін «Цивільний процес», «Нотаріат» ставить за мету розвивати вміння аргументовано відстоювати свою точку зору, уважно й зважено вислуховувати думки опонентів, формувати й розвивати культуру обговорення проблемних питань. Також на заняттях часто студенти використовують інформаційно-правову базу «ЛІГА-ЗАКОН»

Такі форми навчання допомагають викладачу повніше виявити індивідуальність студента, а студенту позбутися страху перед опитуванням або важким завданням, відчувати інтерес до заняття й навчання в цілому. Нестандартні уроки спонукають до творчості кожного студента, бо обов'язково знайдеться завдання, з яким упорається саме він. Навіть так звані слабкі студенти поступово виявляють пізнавальну активність: спочатку вони уважно слухають, потім запитують, самі просять слово для виступу, що дає їм змогу відчувати свою необхідність у спільній справі. А поступове ускладнення завдань дає змогу студентам розкривати свої можливості, бачити результати діяльності й переконуватися у своїх силах, отже, й реалізувати себе.

Отже, можемо зробити висновок, що творчі, креативні вміння студентів слід розвивати багатьма способами в комплексі, спираючись на їх досвід, враховуючи їх вподобання та думку, адже результатом цієї праці стануть висококваліфіковані компетентні фахівці, які здатні значно краще адаптуватися до соціальних, побутових та виробничих умов, ефективно їх використовувати, удосконалюватися та змінюватися

Використані джерела:

1. Нікітюк О. Б. Креативність як невід'ємний компонент інтелектуального розвитку творчої особистості в процесі навчання у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / О. Б. Нікітюк, О. Ф. Євсюков // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил . – 2010. – Вип. 4. – С. 237- 241. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ZKhUPS_2010_4_55.pdf
2. Основи педагогічної майстерності: модульно-рейтинговий підхід / Автор-упорядник О. І. Кіліченко. – Івано-Франківськ, 2012. – 206 с
3. Отич О. М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи : підручник / О. М. Отич. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 208 с.

*Романяк М.М.,
викладач біології та хімії,
спеціаліст першої категорії*

ГРУПОВА НАВЧАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ЗАНЯТТЯХ ХІМІЇ

Те, що я чую, я забуваю.

Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю.

Те, що я чую, бачу й обговорюю – я починаю розуміти.

Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок.

Коли я передаю знання іншим, стаю майстром.

Конфуцій

Стрімкі зміни у сучасному суспільстві передбачають зміни і у освітянській сфері. Сьогодні існує багато форм та методів навчання хімії орієнтованих на краще засвоєння студентами навчального матеріалу, підвищення якості знань, умінь та навичок. Одними із креативних інноваційних засобів, який відповідає вимогам часу є технології кооперативного (групового) навчання[3].

Групова форма роботи – це спосіб організації навчальних занять, при якому ставиться певне завдання для групи студентів. Під час роботи в групі студенти задовольняють одну з двох основних потреб – потребу в безпеці (за А. Маслоу). Почуття підтримки з боку однолітків дає студентам можливість як найповніше розкрити свої індивідуальні здібності, отримати як найкращий результат.

Групова навчальна діяльність сприяє формуванню предметних та соціальних життєвих компетентностей студентів, тому вважаю, що ця форма навчання є доцільним та результативним додатком до традиційних форм навчання. Завдяки груповій формі роботи у студентів формуються такі предметні компетентності як: уміння працювати з навчальною та додатковою літературою, таблицями, схемами, уміння логічно мислити, аналізувати, порівнювати, робити висновки установлювати причинно - наслідкові зв'язки між будовою та властивостями речовин тощо; студенти набувають навичок

роботи з хімічними реактивами та обладнанням відповідно до правил безпеки життєдіяльності. Також у студентів формуються такі життєві компетентності як: уміння співпрацювати з іншими людьми, знаходити компромісні рішення, відповідальності за результати своєї праці. Вони вчаться відстоювати свою точку зору, створювати кінцевий продукт спільної діяльності, культурі ведення діалогу. Все це створює умови для формування позитивної мотивації до навчання, адаптує їх до умов сьогодення, готує до життя та діяльності у суспільстві [1].

Щоб визначити, на яких заняттях та яку форму групової роботи я буду використовувати проводжу таку підготовчу роботу:

1) аналізую зміст навчального матеріалу з конкретної теми і складаю до неї перелік базових знань і вмінь.

2) визначаюся з вибором видів навчальних занять (лекцій, семінарів, практичних занять, заліків, тощо) та з їх кількістю під час вивчення конкретної теми.

3) готую завдання для групової роботи студентів та індивідуальної перевірки знань.

На своїх заняттях використовую різні моделі роботи студентів у групах: діалог, синтез думок, пошук інформації, мозкова атака, спільний проект, акваріум, ротаційні трійки, робота в парах, тренінг [4].

Багаторічне використання групових форм роботи призвело до створення власної системи навчання, що складається з трьох компонентів: мотиваційно-цільового, змістовного, процесуально-діяльнісного.

Мотиваційно-цільовий компонент розкриває основну мету системи, що передбачає формування у студентів на основі предметних знань з хімії життєво-необхідних компетентностей.

Змістовий компонент дуже багатогранний, тому що охоплює предметні та загально предметні знання і вміння, а також знання про ужиткову хімію і правила поведінки з нею. Якщо зміст предмету прописаний в підручнику, то зміст ужиткової хімії потрібно підібрати, використавши журнали, інтернет-

ресурси, ЗМІ і навіть інструкції та етикетки з хімічної продукції та продуктів харчування.

Процесуально-діяльнісний компонент охоплює відібрані форми, методи та засоби навчання, які допомагають викладачу досягти поставленої мети і реалізувати змістовний компонент. Групова форма роботи передбачає роботу в парах, малих групах і групах змінного складу. Об'єднати студентів групи можна по-різному. На початку роботи з аудиторією частіше за все формулю групи на свій вибір. Після вивчення індивідуальних особливостей студентів, їх навчальних можливостей - за бажанням дітей працювати разом. Також можна використати різноманітні прийоми. Наприклад, за геометричною фігурою, кольором картки і т. д. Як вид навчальної діяльності студентів групова діяльність є багатофункціональною. Її можна використовувати на різних етапах заняття, використовуючи різноманітні методи. Так на комбінованих заняттях з метою оперативного усного оцінювання знань студентів проводжу взаємоопитування методом «Ти мені, я тобі». Для цього студенти кожної групи заздалегідь готують питання та пропонують їх представникам інших груп. При цьому оцінюються як правильні відповіді, так і складені завдання[2].

Досвід використання групової навчальної діяльності на заняттях хімії доводить, що ця форма навчальної роботи є ефективною, підвищує результативність навчання, подобається студентам. Під час роботи у групі слабкі студенти збагачуються новою інформацією, отримують додаткові пояснення, мають можливість працювати більш плідно. Студенти із середнім рівнем навчальних досягнень оперативно з'ясовують всі незрозумілі питання, а сильні - зміцнюють та поглиблюють свої знання. Групова форма організації навчальної діяльності сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, ефективному застосуванню вмінь та навичок на практиці, розвиває комунікативні здібності студентів, адаптує їх до умов сьогодення .

За час використання групових форм роботи якість знань зросла .Серед студентів, які вивчають хімію нема таких, хто навчається на початковому рівні. Але, незважаючи на позитивні характеристики групової діяльності,

абсолютизувати її, підміняючи нею індивідуальну чи фронтальну роботу, було б помилкою. У реальному навчальному процесі має бути розумне поєднання різних форм роботи, що веде до оптимізації навчального процесу.

Використані джерела:

1. <http://urokhimii.blogspot.com>
2. http://osvita.ua/school/lessons_summary
3. Момот Л. Л. Проблемно-пошукові методи навчання в школі. — К.: Наукова думка, 1985. — 63 с.
4. Ярошенко О.Г. Дидактичні та методичні матеріали до організації групової роботи учнів на уроках хімії: Метод. Лист. – К.: Освіта, 1993.

*Устиновська Т.Є.,
викладач обліково-економічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії*

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

Професійний розвиток викладачів відбувається завдяки планованому управлінню й самоуправлінню. Для того, щоб викладач самостійно міг планувати власний професійний розвиток, він має усвідомити кілька моментів: 1) яким є рівень його професіоналізму; 2) яким він має бути у близькій і далекій перспективах; 3) що потрібно зробити для того, щоб досягнути очікуваного рівня професіоналізму [1].

На сьогоднішній день перед педагогом постає завдання – опанувати основи педагогічної майстерності для усвідомленої та продуктивної професійної діяльності. Важливим аспектом діяльності педагога є грамотно сформована гуманістична спрямованість, ґрунтовні знання, розвиток педагогічних здібностей[2].

Педагогічний досвід — сукупність знань, умінь і навичок, здобутих викладачем у процесі навчально-виховної роботи.

Він є важливим елементом загальної культури педагога, в якій відображаються знання, вміння, навички та індивідуальні риси його особистості, постійно розвиваючись, збагачуючись протягом усієї педагогічної діяльності. Оновлюваність педагогічного досвіду зумовлена постійними змінами у практичній педагогічній діяльності та освітніх надбаннях педагога.

Педагогічний досвід викладача є підґрунтям, на якому зростає його педагогічна майстерність. Водночас він є і джерелом розвитку педагогічної науки. Він повинен виражатися в технології навчально-виховного процесу, виявленні взаємозалежності його компонентів.

Для передового педагогічного досвіду характерною є новизна, яка виокремлює його з маси позитивної діяльності педагогів. Досвід можна вважати передовим тільки за умови, що він забезпечує високі результати навчально-виховної діяльності викладача, які мають бути не випадковими, а наслідком застосування продуманої системи навчання й виховання.

Важливим його показником є стабільність. Це означає, що результативність навчання і виховання мають бути перевірені часом. Перспективність передового педагогічного досвіду передбачає, що він «працює» й у практичній діяльності інших педагогів, його можна поширювати, втілювати в життя.

Розрізняють передовий педагогічний досвід новаторський і зразковий.

Новаторському досвіду властиві оригінальність, новизна. Досвід педагога-новатора, що має експериментальний характер, називають дослідницьким. Якщо йдеться про вдосконалення форм, методів, засобів навчання і виховання на основі творчого їх використання, то такий досвід називають раціоналізаторством.

Зразковий досвід — це сумлінна діяльність викладача, який уміло використовує досягнення педагогічної науки, методичні рекомендації вчених, методистів, досвід інших педагогів, і на цій основі його навчально-виховна робота є зразком для інших.

Передовому педагогу властиві науково-педагогічне мислення, яке характеризується здатністю:

- аналізувати виховні явища в сукупності, взаємозв'язку та взаємозалежності;
- простежувати генезу впливу педагогічних взаємодій і впливів;
- співвідносити педагогічну дію з цілями і результатами навчання й виховання;
- охоплювати всі типи і способи мислення;
- аналізувати і синтезувати педагогічні явища, розрізняти педагогічну істину й помилки;
- відмовитися від усталених шаблонів і стереотипів, шукати і знаходити нові оцінки, узагальнення, підходи, дії;
- використовувати нові ідеї в практичному і творчому пошуку;
- співвідносити тактичні й стратегічні дії.

Підвалиною педагогічної майстерності є **професійна компетентність**. Знання викладача звернені, з одного боку, до дисципліни, яку він викладає, а з другого — до студентів, психологію яких мусить добре знати. Готуючись до уроку, педагог обмірковує його зміст, методику, враховує особливості сприймання студентів, власні можливості.

Важливою особливістю професійних педагогічних знань є їх комплексність, що потребує від педагога вміння синтезувати матеріал для успішного розв'язання педагогічних задач, аналізу педагогічних ситуацій, що зумовлюють необхідність осмислення психологічної сутності явищ. вибору засобів взаємодії. Розв'язання кожної педагогічної задачі актуалізує всю систему педагогічних знань, які виявляються як єдине ціле.

Знання педагога — не сума засвоєних дисциплін, а особистісно забарвлена усвідомлена система, де є місце власним оцінкам, критичним поглядам.

Майстерність педагога-психолога — в натхненності знання, яке не переноситься з книг в аудиторію, а висловлюється як власний погляд на світ. На ґрунті професійних знань формується педагогічна свідомість — принципи і

правила, які є засадовими щодо дій і вчинків викладача. Ці принципи і правила кожний педагог виробляє на підставі власного досвіду, але осмислити, усвідомити їх можна лише за допомогою наукових знань, що потребують систематичного поповнення. Проте швидкість набуття майстерності не регламентується лише накопиченням професійних знань. Є індивідуальні передумови успішної діяльності, стимулятори професійного зростання – **здібності**.

Майстерність педагога проявляється в уміннях організувати навчальний процес, активізувати студентів, розвивати їхні здібності, самостійність, допитливість, ефективно проводити виховну роботу, формувати в студентів високу моральність, почуття патріотизму, працелюбність, викликати позитивні емоційні почуття в самому процесі навчання.

«Сутність педагогічної майстерності – це своєрідний сплав особистої культури, знань і кругозору педагога, його всебічної теоретичної підготовки з досконалим володінням прийомами навчання і виховання, педагогічною технікою і передовим досвідом» [3].

Використані джерела:

1. «Нова педагогічна думка» науково-методичний журнал Рівне, 2018 . № 2 (94)
2. **Ягупов В.В.** Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002.
3. <http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14633/>

*Шандра С.В.,
викладач інформатики та
комп'ютерних технологій,
спеціаліст першої категорії*

ТЕСТИ ЯК ВИД КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Нині широкого розповсюдження набуло застосування у навчальному процесі різноманітних тестів. До тестування ставляться по-різному. Одні

науковці визнають тести якісним, об'єктивним та оперативним способом оцінювання. Інші ж вважають недоліком тестування те, що відповіді можна підглядіти або просто вгадати. Однак метод тестів визнаний у багатьох країнах світу, включаючи Україну. Оцінити діяльність студента, використовуючи класичну систему оцінки знань, умінь і навичок важко і не завжди така оцінка є об'єктивною. Тому, одним з головних складових реформування вітчизняної освітньої галузі є впровадження інноваційних комп'ютерних технологій, які відповідають вимогам сучасного інформаційного суспільства, забезпечують високий рівень якості освіти та надають широкі можливості для контролю знань студентів. Систематичний контроль знань великої кількості студентів викликає необхідність автоматизації контролю, застосування комп'ютерної техніки і відповідного програмного забезпечення. А також, використання комп'ютерів для контролю знань є економічно вигідним і забезпечує підвищення ефективності навчального процесу. З їх використанням якість підготовки не втрачається, а лише підсилюється шляхом синтезу науки і практики. Процес навчання відбувається у найбільш зручних умовах для учасників процесу навчання, а самі вони стають носіями і трансляторами знань під час навчальної взаємодії. Можливим це все стає завдяки широкому впровадженню засобів електронного тестування з їх далекодією, гнучкістю, економічністю, придатністю для навчання та професійного становлення, а також дидактичними можливостями та можливостями оперативного контролю знань [1].

Необхідно відмітити, що саме для викладачів електронний контроль має суттєвий перелік переваг перед традиційною формою контролю якості знань:

- надає можливість оперативної перевірки знань великої кількості студентів із різних тем одночасно;
- звільняє викладача від виконання рутинної роботи та організації масового контролю, що додає більше часу на вдосконалення своєї професійної діяльності, на розробку та використання новітніх засобів;

- збільшується можливість реалізації індивідуальної роботи зі студентами, яка в новій системі освіти є однією з основних компонентів, так як студент отримує третину знань самостійно.

Поряд із перевагами виділимо й ряд недоліків, які має електронний контроль, а саме:

- зменшення мовного контакту студента з викладачем;
- стандартизоване мислення, де нехтується рівень розвитку особистості;
- трудомісткість процесу (на розробку комплексу тестів потрібно багато часу).

Комп'ютерне тестування належить до адаптивної моделі педагогічного тестування. Ця модель опирається на класичну модель з урахуванням складності завдань. Під час застосування комп'ютерного тестування тестові завдання з певними характеристиками послідовно зображаються на екрані комп'ютера, а рівень підготовки студента, який тестується, із зростаючою точністю оцінюється відразу ж після комп'ютерної відповіді [2].

Існує низка програм та інтернет-сервісів для створення тестів широкого призначення. В процесі вивчення інформатики я використовую такі інтернет-сервіси, як Google Форми та LEARNINGAPPS.ORG.

Google Форми – це один з найшвидших і простих способів створити опитування або тест: потрібно записати завдання та вибрати тип відповіді. Для використання ресурсу потрібно лише мати аккаунт Google.

LEARNINGAPPS.ORG – безкоштовний он-лайн сервіс, який дозволяє зберегти створені додатки. Пропонується за допомогою готових шаблонів створити власні розробки та опублікувати для інших користувачів. Потрібно зареєструватися на LearningApps для того, щоб мати можливість створювати інтерактивні завдання [3].

Отже, з-поміж різних видів контролю тестовий комп'ютерний контроль відіграє провідну роль, оскільки впливає на характер засвоєння знань, на розумовий розвиток студентів, забезпечує здійснення діагностики рівнів знань і на цій основі індивідуалізує процес навчання [2].

Використані джерела:

1. Тестування - як метод педагогічного контролю: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2008/Philologia/30455.doc.htm
2. Організація контролю якості знань студентів із використанням електронного тестування: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/organizatsiya-kontrolyu-yakosti-znan-studentiv-iz-vikoristannyam-elektronnogo-testuvannya>
3. Learningapps: больше чем просто игры: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slideshare.net/shperk/learningapps-16334056?related=3>